

Türkiye'de doğan Suriyeli çocuklar ve sağlık

Doç. Dr. Fazilet Duygu

1976 yılında Ankara'da doğdu. 2000 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. Enfeksiyon hastalıkları ve klinik mikrobiyoloji uzmanlığını Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde tamamladı. Tokat Devlet Hastanesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi, Abdurrahman Yurtaslan Ankara Onkoloji Eğitim Araştırma Hastanesi ve Türkiye Halk Sağlığı Kurumunda çalıştı. Halen Ankara Onkoloji EAH'nde çalışan Dr. Duygu, evlidir ve iki çocuk annesidir.

“Dünyada bir tane dahi çocuk mutsuz olduğu sürece, büyük icatlar ve ilerlemeler yoktur”
Albert Einstein

Suriye'deki çatışma, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan en ağır insani krizdir. Çatışmalarda 200 binden fazla Suriyeli öldürüldü ve nüfusun yarısından fazlası yerinden edilerek göç etmek zorunda bırakıldı. Sağlık alt yapısının yıkılması, milyonlarca Suriyelinin sağlık sorunları ile karşı karşıya kalmalarına neden oldu. Mülteciler açlık, barınma ve eğitim sorunları, parçalanmış aileler, ulaşımında güvensiz koşullar, soğuk ve yağışlı iklim, ruh sağlığı sorunları ve savaş yaralanmaları gibi birçok sorunla karşı karşıya kaldılar. Ülkemizde 29.04.2011 tarihinden itibaren Suriye'den göç edenler misafir edilmeye başlamıştır. Suriye krizinden etkilenen ülkeler arasında yer alan Türkiye, en çok sayıda (yaklaşık 3 milyon) Suriyeliyi ağırlamaktadır. Yani Suriye nüfusunun yaklaşık yedide biri Türkiye'ye sığınmıştır. Adana'da 1, Adıyaman'da 1, Gaziantep'te 5, Hatay'da 6, Kahramanmaraş'ta 1, Kilis'te 2, Malatya 1, Mardin 3, Osmaniye'de 1, Şanlıurfa'da 5 adet olmak üzere 10 ilde toplam 26 geçici barınma merkezinde hizmet verilmekte; 20 Haziran 2016 itibarıyla barınma merkezlerinde 256 bin 451 Suriyeli ve 16 bin 500 Iraklı misafir konaklamaktadır.

Çocuk Mülteciler

Çocuk haklarına dair sözleşme, tarihte en geniş kabul gören insan hakları belgesidir. İlk kez 1989 yılında onaylanan sözleşme, BM üyesi 191 ülke tarafından onaylanarak mutabakata varılmıştır. Bu sözleşme gereğince;

1) Yaşadığı ülkenin dışında bir başka ülkeye gitmek zorunda kalan her çocuğun gittiği ülke tarafından korunmaya hakkı vardır.

2) Nerede doğduklarına, kim olduklarına, cinsiyetlerine, dinlerine ya da sosyal kökenlerine bakılmaksızın her çocuğun sağlık hizmetinden yararlanma hakkı vardır.

3) Hastalıklardan korunması devletin ve toplumun güvencesi altında olup çocukların beslenmesine, aşılanmasına, çevrenin temizliğine ve diğer sağlık koşullarına dikkat edilir. Hastalanan çocuklar tedavi edilir.

4) Her çocuğun gelişme hakkı ve sağlığı güvence altında olmalıdır. Bu konuda çocukların daha iyi bir yaşam sürdürmeleri için gerektiğinde yardım edilir.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF) ve Oxford Research Group verilerine göre, Suriye'deki 5,5 milyon çocuğun (ülkedeki çocukların %56'sı) 323 bini abluka altında veya erişilmesi zor bölgelerde yaşamaktadır. Aralarında savaşmaya zorlanan çocukların da bulunduğu 10 bini aşkın Suriyeli çocuk çatışmalarda hayatını kaybederken, Suriye rejiminin Gota'ya yönelik kimyasal silah saldırısında 128 çocuk hayatını kaybetmiştir. Komşu ülkelere sığınmak zorunda kalan çocukların yaklaşık 425 bini, 5 yaş altında ve 8 binin üzerindeki çocuk ise yalnız başına sınırı geçerek çevre ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Suriye'de Şiddet ve İhlalleri Belgelendirme Merkezine göre, 98 bin 823 çocuk çatışmalar nedeniyle yetim kalırken; savaş Suriyeli çocukların yaşamlarını, eğitimlerini, refahlarını ve geleceklerini olumsuz yönde etkilemiş ve çatışmanın en büyük mağduru haline getirmiştir. Bu çocuklar, savaş sonrası post travmatik stres bozukluğu ve major depresyon gibi ruhsal problemlerle aynı zamanda travmatik olaylar, uyum problemleri ve kaybolma riskiyle karşı karşıyadır.

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Daire Başkanlığı (AFAD) göçmen ve sağlık hizmetleri biriminin verilerine göre yaklaşık 150 bini Türkiye'de doğan toplam 525 bin 217 çocuk mülteci (%20'si <5 yaş altı çocuklar, %53'ü <18 yaşından küçük çocuklar) bulunmaktadır. Bu rakam, barınma merkezlerinde konaklayan toplam Suriyeli sayısının yüzde 54,5'ini oluşturmaktadır. Sadece 2016 yılı içerisinde 21 bin 566 doğum gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre ise, 37 bin 498 Suriyeli çocuk mülteci olarak komşu ülkelerde doğmuştur. Tabiiyetine bakılmaksızın tüm çocukların korunması 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun yasal çerçevesinde refakatsiz ve ayrı düşmüş mülteci çocuklar dâhil Suriyeli çocukların koruma ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği 23.Madde uyarınca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinasyonunda, refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararı gözetilerek geçici barınma merkezlerindeki (kamplar) ayrı alanlarda Sağlık Bakanlığı koordinasyonu ile temel eğitiminin yanı sıra tıbbi bakımları da sağlanarak barındırılır.

Ülkemizde geçici koruma altına alınan yabancılara verilen sağlık hizmetleri, Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan 04.11.2015 tarihli ve 9648 sayılı Bakanlık Makam Onayı ile yürürlüğe konulan “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar” çerçevesinde güncellenmiştir. Geçici koruma altına alınanlara aşağıdaki hizmetler verilmektedir:

- Ayaktan tanı ve tedavi hizmetleri
- Bağışıklaama hizmetleri
- Bulaşıcı hastalık ve salgın ile mücadele hizmetleri
- Tüberküloz hizmetleri

- Çevre sağlığı hizmetleri
- Kadın ve üreme sağlığı hizmetleri
- Çocuk ve ergen sağlığı hizmetleri

Kamplarda yaşayan çocuklar, çocuk izlem takvimine göre izlenmektedir. Kamp dışındaki çocuklar ise başvurdukları ölçüde takip edilmeye çalışılmaktadırlar. Çocukluk yaş grubundaki tüm Suriyeli konuklarımız tedavi edici sağlık hizmetlerinden olduğu kadar koruyucu sağlık hizmetlerinin tamamından ücretsiz olarak ve gerek aile sağlığı merkezleri gerekse toplum sağlığı merkezleri kanalı ile yararlanabilmektedirler.

Bu kapsamda Türkiye’de doğan tüm bebeklere rutin ve ücretsiz olarak yapılan yenidoğan taramaları Suriyeli bebeklere de yapılmaktadır. Doğumun hemen ardından Suriyeli bebeklerden topuk kanı alınarak yenidoğan taramaları, ayrıca yenidoğan işitme taramaları yapılmaktadır. 2014 yılında 40 binin üzerinde (43 bin 543) Suriyeli bebekten topuk kanı alınarak taramaları yapılmıştır. Bu bebeklerden 13’ü konjenital hipotiroidi, 1 bebek de fenilketonüri tanısı almış ve tedavileri sürmektedir. 2015 yılında yine 68 bin 908 Suriyeli bebekten topuk kanı alınarak taramaları yapılmış, 40 bin 652 bebeğe de işitme taraması yapılmıştır. Erken tanı konduğunda, bu hastalıkların olumsuz etkileri azaltılabilmekte, özellikle işitme kaybı olan çocuklar topluma kazandırılmaktadır. Ülkemizde mikrobesein desteği olarak tüm bebeklere doğumdan itibaren D vitamini ve 4 aydan itibaren demir desteği yapılmaktadır. Bu kapsamda Suriyeli bebekler de dâhildir. 2014 ve 2015 yılında 35 binin üzerinde bebeğe demir ve D vitamini desteği yapılmıştır. Tüm bu tarama ve uygulamalar Suriyeli bebekleri içerecek şekilde 2016 yılında da uygulanmaya devam etmektedir. Bebeklerin gelişiminde önemli rolü olan kolay önlenebilir bazı hastalıklar, bu taramalar, takipler ve mikrobesein destekleriyle önlenebilmektedir. Sadece bireylerin değil, toplumun da sağlıklı olması için gereken bu uygulamalardan Suriyeli bebeklerin de yararlanması, güçlü ve sağlıklı toplum yapımızın devamı için önemlidir.

Sağlık Bakanlığı’nın tıbbi hizmetlerin sağlanmasına yönelik koordinasyon ve denetimine öncülük etmesiyle, Geçici Koruma Yönetmeliği’nde (Madde 27) sağlık ve tıbbi hizmetlere erişime ilişkin olarak tüm Suriyeli mülteciler için tıbbi tedaviye ücretsiz erişim kamp içinde ve dışında sağlanmaktadır. Temel ve acil sağlık hizmetleri veya ilgili tedavi ve ilaçlar için hasta katkı payı alınmamaktadır. İkincil ve üçüncül sağlık hizmeti devlet hastanelerinden sevk ile Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) esasları çerçevesinde sağlanmaktadır. Tıbbi tedaviye erişim için kayıt, bir ön koşuldur.

Bu çocuklara, Aile ve Sosyal Politikalar

Tablo: Geçici Barınma Merkezlerinde sunulan çocuk sağlığı hizmetlerinin yıllara göre sayıları

	29 Nisan 2011-2012 yılı sonuna kadar	2013	2014	2015	2016	TOPLAM
Aşı Sayısı (Toplam)	45.351	182.254	163.471	175.882	60.573	627.531
Bebek İzlem Sayısı	4.573	32.528	33.266	41.527	16.766	128.660
Çocuk İzlem Sayısı	3.831	42.522	22.526	29.031	10.328	108.238

Bakanlığı’nın desteği ile psikososyal hizmetler sağlanmaktadır. Yönetmelikle çocuğun yüksek yararı gözetilerek, şiddet mağdurlarına yönelik olarak önleyici ve koruyucu tedbirlerin alınması ve insan ticareti kurbanı olarak saptananlar için yardım ve korumaya önlemlere yer verilmektedir. Tabloda geçici barınma merkezlerinde çocuk sağlığı hizmetlerinin yıllara göre sayıları verilmiştir.

Suriye’de sağlık tesislerinin yıkılmış olması, tıbbi personel eksikliği ve ilaç sıkıntısı nedeniyle birçok hastalığın özellikle bulaşıcı hastalıkların yönetimini zorlaştırmıştır. Suriye’de tüberküloz, şark çıbanı, çocuk felci, kızamık vakalarının artışı dikkat çekicidir. Suriye, Ürdün ve Lübnan’da şark çıbanı vakalarında artış bildirilmiştir. Türkiye’de şark çıbanı yerli vaka sayısında artış olmamakla birlikte, Suriyeli misafirlerde şark çıbanı nispeten yaygın bir sorun olarak görülmektedir. Çocuklarda da görülen hastalık için hastaların yoğun olduğu bölgelerde şark çıbanı için ayrılan polikliniklerde tedavi ücretsiz uygulanmakta olup, yıllar içerisinde vaka sayısında azalma olmuştur.

Suriye’de kızamık salgını, Irak’taki Suriyeli mülteciler arasında ise kolera salgını bildirilmiştir. Ülkemiz dışındaki bazı kamplarda kalabalık, sağlıksız koşullar, yetersiz tıbbi bakım, yoksulluk ve beslenme yetersizliği çocuklarda tifo, kolera ve Hepatit A gibi enfeksiyon hastalıklarının gelişme riskini artırır. Azalmış aşılanma oranları da aşı ile önlenebilir hastalıkların artışına yol açabilir. Türkiye’ye giriş yapan 15 yaş altı tüm çocuklar aşılanmaktadır. Ülkemizde bulunan Suriyeli çocuklara yönelik geliştirilmiş bağışıklama programı çerçevesinde tüm aşılar ücretsiz uygulanmaktadır. Suriye’de çocuk felcinin görülmediği 15 yıllık dönemden sonra 2013 yılında Suriye’de yaşanan çocuk felci salgınının ardından 1 milyon 106 bin 935 Suriyeli ve Türk vatandaşı çocuk felci ve kızamığa karşı aşılanmıştır. Sağlık Bakanlığı tarafından Mayıs-Haziran 2015’te iki dönem yürütülen çocuk felcini bitirme kampanyasında 1 milyon 339 bin 523 Suriyeli ve Türk çocuk aşılanmıştır. Türkiye’de Polio eradikasyon programı sonrası 18 yıldır yeni vaka görülmemektedir. Ülkemizdeki kamplarda yapılan düzenli sağlık kontrollerinde ve kamp dışı sağlık hizmeti alan Suriyeli çocuk misafirlerde herhangi bir salgın görülmemiştir.

Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde de belirtildiği gibi eğitim hakkı, çocukların temel haklarından. Milli Eğitim Bakanlığı’nın Eylül 2014 tarihli Genelgesi’nde de (No: 2014/21) yabancı çocukların ücretsiz olarak tüm eğitim haklarından faydalanacağı belirtilmiştir. 68 bin 638 Suriyeli çocuk eğitimlerine Türkiye’deki barınma merkezlerinde kurulan okullarda devam etmektedir.

Suriye halkıyla dayanışmasını sürdüren ülkemiz, insani ve vicdani sorumluluğunu yerine getirerek bu zor günlerinde Suriyeli kardeşlerimizin acılarını bir nebze olsun azaltabilmek için her türlü yardımı sağlamaktadır.

“Kendileri, geriye zayıf çocuklar bıraktıkları takdirde, onların geleceğinden endişe duyacak olanlar, (yetimler hakkında da aynı) endişeyi duysunlar, Allah’tan sakınsınlar ve doğru söz söylesinler.” (Nisa-9)

“Onlar, seve seve yiyeceği yoksula, yetime ve esire yedirirler.” (İnsan-8)

Kaynaklar

- 1) Ozaras R, Leblebicioglu H, Sunbul M, Tabak F, Balkan İ, Yemisen M, Sencan İ, Ozturk R. The Syrian conflict and infectious diseases. Expert review of anti-infective therapy, 2016 <http://dx.doi.org/10.1080/14787210.2016.1177457> (Erişim tarihi: 10.07.2015)
- 2) Leblebicioglu H. Managing health and infections in refugees: Turkey’s experience. Int J Infect Dis. 2016;45(Suppl 1):56.
- 3) Afet ve Acil Durum Yönetimi Daire Başkanlığı (AFAD) Göçmen ve Sağlık Hizmetleri Birimi. Ülkemizde geçici koruma altına alınan yabancılara sunulan sağlık hizmetlerine ait Nisan 2016 tarihli sağlık hizmetleri raporu
- 4) https://www.unicefturk.org/suriye/Suriyeli_Cocuklar_UNICEF_Bilgi_Dokumanı10_09_2015%201835-TR.pdf (Erişim tarihi: 10.07.2015)
- 5) http://www.oxfordresearchgroup.org.uk/publications/briefing_papers_and_reports/stolen_futures (Erişim tarihi: 10.07.2015)
- 6) Suriye’de Şiddet ve İhlalleri Belgelendirme Merkezi verileri. <http://www.vdc-sy.info/index.php/en> (Erişim tarihi: 10.07.2015)
- 7) Saltaji H1, Al-Nuaimi S2. Do not forget the orphan children of Syria. Lancet. 2016 Feb 20;387(10020):745-6. doi: 10.1016/S0140-6736(16)00323-8. Epub 2016 Feb 18.
- 8) Geçici Koruma Yönetmeliği <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>. (Erişim tarihi: 10.07.2015)
- 9) http://www.unicef.org/turkey/crc_cr23d.html (Erişim tarihi: 10.07.2015)